

EKONOMICKÉ ASPEKTY UDÁLOSTÍ CESTOVNÍHO RUCHU – TEORETICKÉ PŘÍSTUPY K MĚŘENÍ DOPADŮ

ECONOMIC ASPECTS OF TOURISM EVENTS - THEORETICAL APPROACHES TO MEASURING THE IMPACT

ING. MARTIN ŠAUER, PH.D.

ING. ONDŘEJ REPÍK

Katedra regionální ekonomie a správy | *Dep. of Regional Economics and Administration*
Ekonomicko-správní fakulta | *Faculty of Economics and Administration*
Masarykova univerzita | *Masaryk University*
✉ *Lipová 41a, 602 00 Brno, Czech Republic*
E-mail: sauer@econ.muni.cz, Ondrej.repik@econ.muni.cz

Anotace

Příspěvek se zabývá fenoménem událostí cestovního ruchu a jejich významem pro rozvoj destinací. Pozornost je věnována hlavně ekonomickým dopadům takových akcí. Příspěvek se zaměřuje na rešerši teoretických přístupů k měření ekonomických dopadů na regionální a lokální úrovni. Cílem je snaha o vytvoření strukturovaného přehledu metod a postupů, které mohou být prakticky uplatnitelné v českém prostředí.

Klíčová slova

regionální rozvoj, ekonomické efekty, akce cestovního ruchu

Annotation

This paper deals with the phenomenon of tourism events and their significance for the development of destinations. A good amount of attention is paid to the economic impacts of such events. This paper focuses on research of theoretical approaches to measuring economic impacts at the regional and local levels. The aim is to create a structured overview of methods and procedures that can be practically applicable in the Czech environment.

Key words

regional development, economic impacts, tourism events

JEL classification: R15, R58

Úvod

Účastníci cestovního ruchu jsou stále náročnějšími spotřebiteli. Uspokojovat jejich potřeby není snadné. Rozsah a kvalita nabídky cestovního ruchu, která dokázala naplnit očekávání návštěvníků v minulosti, dnes už nestačí. Růst konkurence vytváří na destinace cestovního ruchu tlak na inovace produktu a hledání nových marketingových nástrojů. Jednou z cest jak na tyto výzvy odpovědět je realizace turistických akcí (tourism event).

Právě turistické akce se v současnosti stávají jedním z nejsilnějších impulsů, které ovlivňují spotřebitelskou poptávku a zvyšují ekonomickou aktivitu (Dwyer, 2005), vytvářejí nová pracovní místa, jsou zdrojem příjmů, zmírňují sezónnost, iniciátorem investic a působí jako silný stimul pro zvyšování konkurenceschopnosti nabídky dané destinace (Carlsen, 2004). Z marketingového pohledu

Lze každou turistickou akci považovat za produkt, který těží ze své tematické, místní nebo časové jedinečnosti, ale také jako marketingový nástroj propagace destinace.

Akce jsou v současnosti nejrychleji rostoucí částí cestovního ruchu. Stále populárnější jsou ve venkovských oblastech, kde představují jednu z mála možností jejich revitalizace (Janeczko, 2002). Není divu, že akce v cestovním ruchu přitahují velkou pozornost odborné veřejnosti. Zkoumány jsou především dopady a vliv pořádaných akcí na ekonomiku v definovaném prostoru či na environmentální, sociální a politické prostředí destinace (Getz, 2008). Obecné poznatky ze studia cestovního ruchu jsou aplikovány a redefinovány na fenomén akcí. V rámci cestovního ruchu tak vzniká nový výzkumný obor - zahraničními autory označovaný jako „Event Tourism“.

Silného postavení fenoménu akcí v cestovním ruchu si všímá také veřejný sektor a i do této oblasti cestovního ruchu začíná významněji intervenovat. Většinou se tak děje prostřednictvím účelových dotací, bez kterých by nebylo možné některé akce vůbec pořádat. Společně s tímto trendem se ale zároveň zvyšuje tlak na veřejný sektor, aby podobné výdaje byly doložitelné svou ekonomickou návratností (Carlsen, 2004). V tomto bodě ovšem veřejný sektor nezřídka selhává, intervnuje jen ad hoc na základě jakéhosi pocitu a názoru politického a úřednického aparátu, bez schopnosti vnímat konání akcí v širších souvislostech a bez schopnosti vidět dlouhodobě veškeré dopady na cestovní ruch, ekonomiku i společnost v destinaci a mimo ni. I z tohoto důvodu je výzkum v oblasti turistických akcí a jejich dopadů (především ekonomických) velmi aktuální a důležitý

1. Cíl a metody

Předmětem tohoto příspěvku je analýza přístupů a metod aplikovaných na hodnocení ekonomických dopadů akcí a událostí v cestovním ruchu. V návaznosti na to potom chceme prostřednictvím analýzy publikačních výstupů v renomovaných vědeckých časopisech a odborných studiích identifikovat a vyhodnotit základní nástroje měření ekonomických dopadů akcí v cestovním ruchu.

Za základní metodický přístup byla zvolena meta-analýza, která je charakteristická kvantifikací dříve publikovaných výsledků. Tento postup není nový, právě naopak. V oblasti ekonomických dopadů cestovního ruchu se s ním můžeme například setkat u autorů, jako jsou Gang et al. (2005) či Haiyan Song et al. (2012), v českém prostředí pak Šauer (2012). V případě problematiky významu události a akcí v systému cestovního ruchu je obecnější rešeršní analýza a její konceptualizace provedena Getzem (2008). Na oblast sportovního cestovního ruchu se zase zaměřuje Weed (2009). Nicméně téma ekonomických dopadů akcí a událostí cestovního ruchu dosud zpracováno nebylo.

Postup rešerše byl následující. V rámci zkoumaného tématu bylo vytipováno 92 článků a odborných statí, které byly zpracovány v posledních více než 15 letech. Čerpáno bylo hned z několika databází, přičemž články byly vyhledávány pomocí více než 20 klíčových slov nebo slovních spojení. V sestaveném souboru článků jsou nejčastěji zastoupeny databáze Scopus (Elsevier), SpringerLink (MetaPress), ProQuest Central (ProQuest XML), Academic Source Complete (EBSCO), JSTOR Arts & Sciences I Collection nebo Thomson Reuters. Z pohledu časopiseckých titulů se v souboru objevují zdroje jako Tourism Management, International Journal of Travel Research nebo Annals of Tourism Research. Vedle vědeckých článků byly do souboru zahrnuty také odborné studie zpracovávané komerčními nebo veřejnoprávními subjekty.

Výsledný soubor článků byl dále podroben detailní analýze obsahu a citačním ohlasům. Pozornost byla věnována tematickému zaměření článků, použitým metodám a zdrojům dat. Základním hlediskem klasifikace byla jak míra komplexnosti (mikro a makro úroveň analýz) přístupů, tak orientace na jednu ze stran trhu (poptávka či nabídka).

2. Výsledky

2.1 Významní autoři a citační ohlasy

Z pohledu autorství je soubor studovaných textů pestrý (166 různých autorů), a to i přesto, že se jedná o poměrně úzce profilované téma. Při sestavování souboru vyšlo najevo, a vyplývá to také ze samotného textu článků, že výzkum tématu turistických akcí a jejich dopadů má nejsilnější kořeny v USA a v Austrálii. Mezi nejčastěji citované autory (dle databáze Scopus) v této oblasti patří Dwyer, Spurr, Forsyth, Getz, Frechtling či Zhou (viz následující tabulka). Obecně lze ale říci, že většina autorů k tématu přispívá článkem, který zkoumá dopady určité konkrétní akce na lokální ekonomiku. V posledních letech se pak stále více objevují statě z asijských zemí, jejichž autoři si všímají některých zajímavých specifik a dopadů, které jsou pro akce konané v těchto regionech typické.

Tab. 1: Autoři podle počtu citací v databázi Scopus

Pořadí	Autor	Počet citací	Pořadí	Autor	Počet citací
1	Larry Dwyer	165	9	Greg Richards	70
2	Ray Spurr	163	10	Julie Wilson	70
3	Peter Forsyth	128	11	John L. Crompton	68
4	Donald Getz	112	12	Seokho Lee	68
5	Deying Zhou	80	13	Thomas J. Shuster	68
6	Douglas C. Frechtling	73	14	Robert J. Johnston	61
7	Choong-Ki Lee	71	15	Brian R. Parmenter	57
8	Tracy Taylor	71	16	Philip D. Adams	57

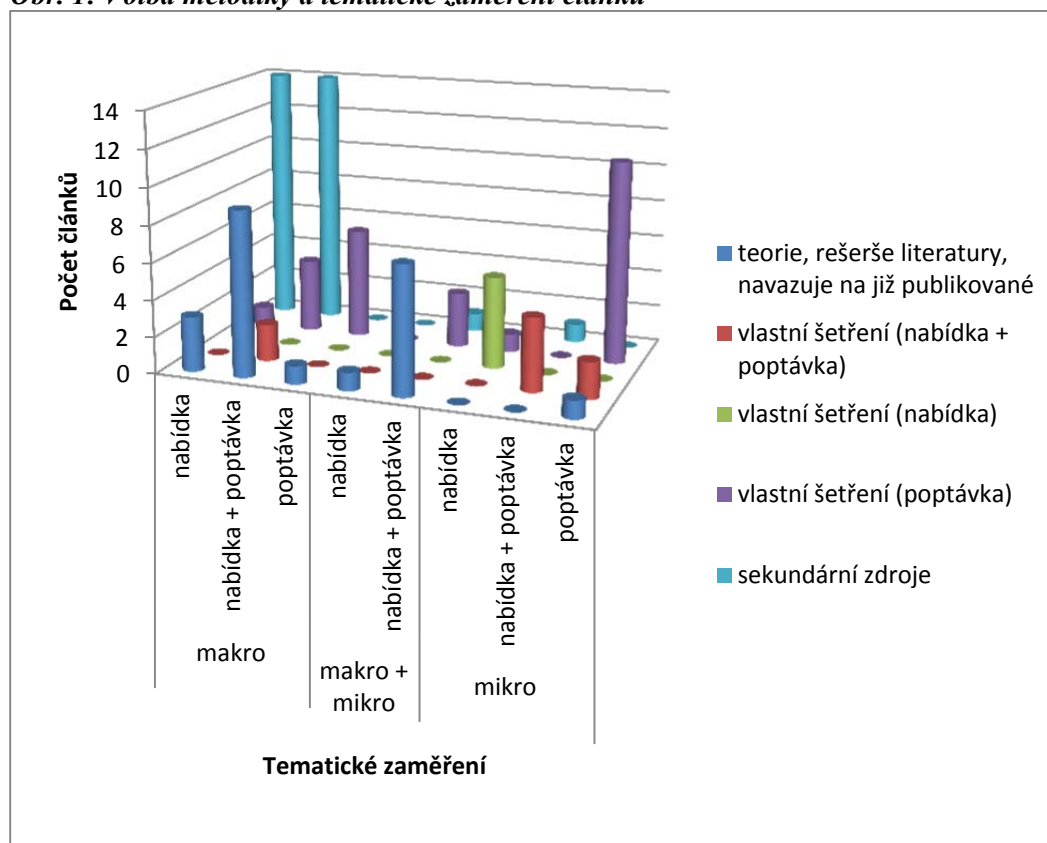
Zdroj: vlastní šetření

Mezi nejcitovanější odborné příspěvky patří přehledové články, které provádí celkovou konceptualizaci problematiky, a to ať už problematiky akcí cestovního ruchu či měření ekonomických efektů jako takových. Z analýzy citačních ohlasů lze identifikovat i jakýsi hlavní proud badacích aktivit v této oblasti. Hojně citované články se zaměřují hlavně na makro úroveň hodnocení ekonomických efektů, s využitím standardních nástrojů jakým jsou Input-Output analýzy a „Computable general equilibrium“ (CGE) modely. Přehled nejcitovanějších článků je uveden v příloze.

2.2 Metody a zdroje dat

Volba metodiky jednotlivých příspěvků je samozřejmě dána zaměřením článku. Téměř třetina článků a odborných statí využívala sekundární zdroje (nejčastěji statistických úřadů a jejich národního účetnictví). V tomto případě se autoři orientovali na makroekonomický přístup. Z důvodu nedostupnosti těchto zdrojů na lokální a regionální úrovni je jejich využití v ostatních případech omezené. Zde musí být sekundární zdroje nahrazeny či doplněny o vlastní šetření (nejčastěji šetření struktury a objemu poptávky – v 28 % článků). Téměř jedna čtvrtina článků pak neměla empirický charakter. Jejich předmětem byla hlavně rešerše literatury a shrnutí hlavních trendů výzkumu. Tyto články se zabývají buď „makro“ pohledem na problematiku nebo se snaží o komplexní přehled. Stranou zájmu zůstává regionální a lokální úroveň problematiky. Bližší informace o četnostním rozložení zvolených metod výzkumu podává následující graf.

Obr. 1: Volba metodiky a tematické zaměření článků

Zdroj: vlastní šetření

2.3 Tematické zaměření

Výzkum v oblasti dopadů cestovního ruchu na ekonomiku probíhá soustavně již po několik desetiletí. První modely, mezi něž patří například Money Generation Model, byly příliš jednoduché a nepřesné. Dopady byly vyčíslovány ve formě velmi hrubých příjmů z cestovního ruchu (počet návštěvníků * útrata na den * výdajový multiplikátor). Z těchto příjmů z cestovního ruchu jsou pak odhadovány dopady na zaměstnanost nebo na velikost daňového výnosu (STYNES, 1999). S dalším poznáváním cestovního ruchu a především pak fenoménu akcí ekonomové hledají neustále sofistikovanější metody, jak postihnout jejich skutečný čistý dopad. Cestovní ruch je totiž velmi průřezové odvětví vyznačující se mnoha souvislostmi a vedlejšími efekty a čistý dopad většinou není na první pohled zřejmý. Efekty akcí se totiž rozlévají do okolních sektorů ekonomiky a vlastně i do celé společnosti. Mezi nejběžněji používané modely pro kvantifikaci ekonomických dopadů cestovního ruchu a akcí v cestovním ruchu patří „Input-output model“ (I-O) a CGE. Oba modely mají svá pozitiva i negativa a každý se hodí pro jinou situaci. Model I-O je starší a je postaven na multiplikaci přímých dopadů. Vyznačuje se svou jednoduchostí, menší náročností na data a na finance. Naproti tomu model CGE postihuje řadu ekonomických souvislostí, které se v praxi běžně objevují, a které model I-O není schopen zachytit. Je tedy modelem komplexnějším a jeho výstavba zcela odpovídá složitosti problému, který popisuje. Tím, že je I-O postaven na pouhé multiplikaci vybraných ukazatelů, tak jsou jeho výsledky více či méně nadhodnoceny ve srovnání s CGE.

Ačkoli je téma článku zaměřeno na ekonomické dopady akcí v cestovním ruchu, tak nelze nezmínit přístup (respektive také model), který vedle ekonomických dopadů postihuje dopady v oblasti sociální a environmentální - Cost-Benefit analýza (CBA). Právě tyto efekty jsou v praxi stále silnější a stávají se tak předmětem zájmu a výzkumu.

Při srovnávání modelů I-O, CGE a CBA lze jednoduše říci, že se zabývají zcela odlišnými aspekty cestovního ruchu. I-O měří ekonomickou aktivitu generovanou výdaji v cestovním ruchu

prostřednictvím čtyř proměnných: přidaná hodnota, zaměstnanost, příjmy domácností a výstup. CGE modely měří tyto stejné proměnné a navíc zohledňuje dopady cestovního ruchu na dostupnost a cenu komodit a omezených zdrojů. Naproti tomu CBA měří čisté sociální přínosy a náklady cestovního ruchu, což je vlastně hledání hodnoty zdroje, nikoli ekonomické aktivity generované tímto zdrojem (BTR, 1999).

Input-Output model (I-O)

Základem modelu I-O jsou multiplikátory zaměstnanosti, příjmu a výstupu. Model I-O odhaduje růst ekonomické aktivity v důsledku pořádané akce prostřednictvím kalkulace růstu přímého výstupu a také prostřednictvím kalkulace tvorby extra výstupu u dodavatelských odvětví. Jak již bylo zmíněno výše, tak se jedná o efekty přímé, nepřímé a vyvolané, které jsou kalkulovány pomocí multiplikátorů. Samotný model je tak v podstatě založen na historických datech a modeluje vzájemné ekonomické transakce mezi sektory v ekonomice. Tento cirkulační proces pokračuje do té doby, než příjmy uniknou z dané ekonomiky skrze zadržené příjmy, daně nebo import (Fletcher, 1994). Model přitom také sleduje, jak jednotlivé sektory reagují na změny v poptávce po zboží a službách, u nichž jsou producenty.

I-O je tedy matematickým modelem popisující toky finančních prostředků mezi sektory v rámci regionální ekonomiky. Objem finančních prostředků je odhadován na základě vstupů, které každé odvětví musí od jiných odvětví nakoupit, aby vyrobilo daný objem výstupu. Vedle toho model I-O určuje podíl prodeje, které jdou na platy zaměstnanců, příjmy vlastníků zdrojů a na daně. Dovoz a vývoj jsou určovány na základě odhadu sklonu domácností a firem k nákupu zboží a služeb od lokálních producentů. Zároveň platí, že čím je region produkčně samostatnější, tím menší jsou dovozy (úniky z ekonomiky), a multiplikátory jsou vyšší (Stynes, 1997).

Surugiu (2009) poznamenává, že I-O model má ve své podstatě účetní povahu, kdy celkové tržby prodejců musí být rovny celkovým výdajům kupujících. V rámci každého sektoru ekonomiky je pak celkový výstup roven celkovému vstupu.

S růstem požadavků na přesnost kvantifikace dopadů a zároveň s odhalováním nových vazeb a dopadů cestovního ruchu roste počet kritiků tohoto modelu. Například Tyrrell a Johnston (2001) tvrdí, že i kdyby byl model I-O sebevíc detailní, tak stejně bude generovat velmi nepřesné a zavádějící výsledky. Briassoulis (1991) dodává, že je model založen na extrémně nerealistických předpokladech, které vytvářejí zcela mylnou představu, jak ekonomika v reálu funguje. Podle Dwýera, Forsytha a Spurra (2003) je reálná ekonomika jakýmsi všeobecně rovnovážným systémem, kde musí být vždy zachována rovnováha a ve kterém jsou nepřímé a zpětné dopady stejně důležité jako ty přímé.

I-O pozitiviva:

- jedná se o model poměrně jednoduchý, efektivní, efektivní a flexibilní, data pro sestavení modelu jsou většinou volně dostupná,
- model zachycuje jak počáteční tak i průběžné dopady na produkci a spotřebu,
- postaven na odhadu multiplikátorů přidané hodnoty, příjmu, výstupu a zaměstnanosti.

I-O negativiva:

- založen na historickém principu (na datech z minulosti),
- neuvažuje úrokové sazby a jejich pohyby, nezohledňuje situaci na trhu práce a nepřihlíží ke změnám cenové hladiny v čase, nereflektuje efekty cestovního ruchu mimo vymezené území,
- postaven na nereálném předpokladu, že ekonomika disponuje dostatečným množstvím zdrojů. Navíc se u všech zdrojů předpokládá, že tam, kde jsou aktuálně používány, jsou maximálně efektivně využívány. Čili neexistuje impuls pro jejich použití nějak jinak,
- předpokládá, že spotřebitelské preference nerezidentů jsou stejné jako u rezidentů.

Computable General Equilibrium (CGE)

Modely CGE jsou mnohem sofistikovanější nástroje pro pochopení všech konsekvencí, které z pořádání akcí pro ekonomiku a její rovnováhu vyplývají. V praxi jsou běžně užívány pro kvantifikaci efektů, kdy se v důsledku určité výrazné změny (např. rozsáhlé investice nebo změny úrokové sazby) ekonomika posunuje z jednoho rovnovážného bodu do jiného. Stále častěji jsou využívány v Austrálii, Velké Británii, USA nebo Kanadě (Dwyer, Forsyth a Spurr, 2005). Nejčastěji se objevují při nejrůznějších analýzách cestovního ruchu, kde těží ze své multisektorové podstaty a schopnosti testovat nejrůznější aktuální i potenciální scénáře. Modelování tak může být přizpůsobeno alternativním podmínkám, jako jsou flexibilní nebo pevné ceny, různé hladiny směnných kurzů, rozdíly v mobilitě výrobních faktorů nebo různé typy konkurence. Zvláštní postavení mají modely CGE v případě politiky cestovního ruchu, kde pomáhají nositelům odpovídat na otázky typu „Co se stane, když...“, na které je nutné v souvislosti s rozvojem cestovního ruchu odpovědět (Ennew, 2003).

Oproti jiným modelům kalkulují s více proměnnými a zohledňují vzájemné vazby mezi cestovním ruchem, spotřebiteli, zahraničními producenty a zbylými sektory v lokální ekonomice. V některých případech pak může být výsledek celkového dopadu výrazně nižší než u modelu I-O. Modely I-O totiž počítají s pozitivními dopady akce na ekonomiku, ale víceméně ignorují srovnatelně velké dopady negativní (Dwyer, Forsyth, Spurr, 2006). Model CGE mimo jiné kalkuluje i s efekty vytěsnění. Carlsen (2004) připomíná skutečnost, že oba modely jsou postaveny na stejném přístupu, ale u modelu CGE jsou již vyloučeny restriktivní a nerealistické předpoklady spojené s modelem I-O. Na druhou stranu je přesnost modelu limitována dostupností potřebných dat.

Ennew (2003) uvádí, že podstatou modelu CGE je matematická modelace základních vztahů uvnitř ekonomiky (například faktory determinující úroveň poptávky a nabídky, apod.). Tento matematický výstup je pak kalibrován na reálná data tak, aby poskytoval co nepřesnější obraz skutečnosti. Jedině pomocí takto komplexního modelu, který zahrnuje podnikatelský sektor, veřejný sektor i spotřebitele, je možno postihnout ekonomické dopady vyvolané změnami výdajů v cestovním ruchu, změnami v dotační nebo daňové politice nebo jinými politickými či tržními změnami.

CGE pozitiva:

- kvantifikuje multiplikační efekty
- při kvantifikaci dopadů akcí zohledňuje dostupnost výrobních faktorů, dění na trhu práce, kalkuluje s cenovými efekty, dovozem zboží a služeb nebo zdaněním (je například schopen promítnout změny v míře zdanění nebo v daňovém výnosu do změn v ekonomické aktivitě)
- počítá s efektem vytěsnění na trhu práce, na trhu zboží a služeb, kapitálovém trhu nebo na trhu s nemovitostmi (zohledňuje různou cenovou elasticitu)
- je schopen reflektovat dopady na větším území, mezi jednotlivými regiony či státy,
- CGE modeluje konsekvence vyplývající z podpory akcí z veřejných financí
- je schopen odhadnout dopady růstu poptávky v cestovním ruchu za situace různých makroekonomických scénářů.

CGE negativa:

- založen na příliš široké škále různých ekonomických scénářů,
- model často postrádá transparentnost a čitelnost,
- model vyžaduje existenci maximálně komplexní databáze informací o akci
- kalkulace modelu je v důsledku velké náročnosti na data také poměrně nákladná, čímž se model stává vhodným spíše pro velké národní nebo mezinárodní akce

Cost benefit analýza (CBA)

Vedle ekonomických dopadů mají turistické akce řadu dalších celospolečenských dopadů, které je nutné při hodnocení akce zohlednit. Jejich význam totiž v porovnání s ekonomickými efekty neustále narůstá. Předmětem zkoumání by tak měly být mimo jiné sociální dopady akce, které mají významný vliv na kvalitu života v destinaci a ve výsledku mohou určit, zda se bude akce konat i do budoucna. Stejně tak jsou důležité dopady akce na životní prostředí. Z dalších efektů lze zmínit například vliv

akcí na image destinace nebo na podnikatelské prostředí. Polo a Valle (2009) například uvádějí, že cestovní ruch v naší společnosti sice generuje velké ekonomické bohatství, ale zároveň si musíme být vědomi náklad, které jsou s jeho tvorbou spojeny. Právě proto musí být i cestovní ruch plánován a řízen, aby byl jeho rozvoj v souladu s místní ekonomikou a aby nedocházelo k degradaci prostředí.

CBA analýza je evaluační technika, která je v podstatě založena na dvou principech: “omezenost zdrojů“ a “náklady obětované příležitosti“. Vytváří tak rámec pro určení nejlepšího možného užití zdrojů. Jednoduše řečeno CBA vznikla, jelikož bylo nutné dohlédnout za hranice ekonomických dopadů akce a zohlednit jejich dopady komplexně. (Dwyer, Forsyth a Spurr, 2005). V případě veřejné podpory je CBA tím nejlepším možným nástrojem pro analýzu dopadů akce, protože ukazuje čisté sociální přínosy z konání akce a dává tak jasnou odpověď veřejnému sektoru, jestli jsou veřejné zdroje alokovány efektivně (Dwyer, Forsyth, 2009). Základním pravidlem pak je, že čisté přínosy akce (tj. přínosy snížené o náklady) by měly být pozitivní, čímž se akce stává celospolečensky realizovatelnou. Na druhou stranu není tato technika příliš rozšířená, jelikož je její výstavba pro konkrétní zkoumaný jev výrazně obtížnější, než je tomu u výše uvedených ekonomických modelů. Je to ovšem pouze záležitost schopnosti identifikace a zhodnocení nákladů a přínosů akce v té nejkomplexnější rovině (viz následující tabulka).

Tab. 2: Hmotné a nehmotné přínosy a náklady akcí v cestovním ruchu

<i>hmotné přínosy a náklady akcí</i>	
<i>přínosy</i>	<i>náklady</i>
<i>budování nových zázemí pro konání akcí</i>	<i>kapitálová náročnost, je nezbytné dobudovat chybějící zázemí a infrastrukturu</i>
<i>tvorba pracovních míst a podnikatelských příležitostí</i>	<i>dodatečné náklady na zaměstnance (jejich platy a pojištění)</i>
<i>růst výdajů na cestovní ruch před konáním akce, během jejího konání a po skončení akce</i>	<i>dodatečné náklady na nezbytné služby (policie, hasiči, údržba silnic, čistící jednotky, apod.)</i>
<i>publicita v médiích a tvorba image destinace</i>	<i>nutnost celoroční správy zázemí, kde se akce koná</i>
<i>nehmotné přínosy a náklady akcí</i>	
<i>přínosy</i>	<i>náklady</i>
<i>pocit hrdosti a příslušnosti k dané komunitě</i>	<i>příliš mnoho lidí v destinaci v době konání akce, pocit nepohody</i>
<i>obnova kulturního dědictví</i>	<i>hluk a znečištění</i>
<i>růst investic a zájmu o místo konání (destinaci)</i>	<i>kriminalita, ničení soukromého vlastnictví</i>
<i>růst hodnoty komerčního a rezidenčního vlastnictví</i>	<i>odjezd rezidentů v době konání akce, potenciální návštěvníci destinace v době konání akce sem raději nejedou</i>

Pramen: CARLSEN, J. (2004)

CBA pozitivita:

- do kalkulace lze zahrnout hmotné i nehmotné náklady
- obsahuje náklady obětované příležitosti
- počítá s omezeností zdrojů
- obsahuje externality

CBA negativa:

- velmi náročná na data
- nezohledňuje možnost distribuce nákladů a přínosů
- náklady a přínosy akce si často vzájemně protirečí (například požadavky na dodatečný úklid vstupují do CBA jako dodatečné náklady na úklid a také jako přínosy v podobě růstu zaměstnanosti)
- mnoho přínosů a nákladů akcí je nemožné kvantifikovat
- v porovnání s I-O nebo CGE má celkem vysokou míru subjektivity.

Závěr

Turistické akce jsou jedním z nejdůležitějších a nejrychleji rostoucích segmentů cestovního ruchu. Především jejich dopady na ekonomiku a sociální prostředí v destinaci jsou neoddiskutovatelné. A jako takové se staly předmětem zájmu politiků i vědeckých pracovníků v cestovním ruchu. Světová organizace cestovního ruchu (WTO) v posledních letech několikrát označila měření ekonomických souvislostí cestovního ruchu za prioritu výzkumu. Tím více to platí o akcích v cestovním ruchu, které jsou v řadě destinací významnou součástí rozvojové strategie a jako takové jsou koordinovány a podporovány z veřejných prostředků. Což na druhou stranu vyžaduje výzkum oprávněnosti a efektivnosti takto vynaložených prostředků (Dwyer, Forsyth, Spurr, 2005).

Za tímto účelem vznikají nejrůznější modely kvantifikující ekonomické nebo dokonce i celospolečenské dopady turistických akcí. S rozvojem poznání je snaha vytvářet modely co nejkompaktnější, postihující co nejširší bázi dopadů. Narůstá tím samozřejmě jejich složitost a zároveň se snižuje jejich použitelnost v praxi. Mezi nejrozšířenější modely patří model I-O, jež je v zásadě postaven na multiplikaci přímých dopadů akcí. Výrazně složitějším, ale také přesnějším modelem, je model CGE, který operuje s rovnovážným stavem ekonomiky a s posuny této rovnováhy v čase. V praxi ovšem nelze přehlédnout i mimoekonomické dopady akcí, které jsou v některých případech natolik silné, že i s nimi musí být v modelu kalkulováno. Pro tyto účely je využívána například CBA analýza.

Z pohledu praktického je u jednotlivých modelů velmi důležitá jejich efektivnost výstavby a použití. Složitost modelu totiž musí být přímo úměrná velikosti a významu akce. Není efektivní sestavovat model pro zachycení co nejširšího škály dopadů akcí, když je většina z nich v podstatě zanedbatelná. Stejně tak je třeba počítat s faktem, že čím složitější model je, tím je postaven na více subjektivních předpokladech a jeho výsledky jsou tak lehce manipulovatelné. Dle Dwyera, Forsytha a Spurra (2003 a 2006) není neobvyklé, že jsou výsledky modelů účelově a vědomě zneužívány například pro získání veřejné podpory na pořádání konkrétní akce.

Obecně lze tedy říci, že model I-O je vhodnější pro kvantifikaci dopadů regionálních akcí. Politici na národní úrovni budou naopak využívat model CGE, aby získali širší obraz čistého dopadu akce na všechny regiony a celou národní ekonomiku (Office for National Statistics, 2011). Jakýkoli čistý růst v ekonomické aktivitě kalkulovaný za národní úroveň pak bude mnohem menší než růst aktivity v dané lokální ekonomice (Dwyer, Forsyth, Spurr, 2003).

Podle Dwyera, Forsytha a Spurra (2004) představuje model CGE nejlepší nástroj pro kvantifikaci ekonomických dopadů v důsledku neustálých změn ve výdajích v cestovním ruchu. I přes jeho nesporná pozitiva ale v praxi nenašel tento model širší uplatnění. Jako důvod je uváděna jeho příliš složitá struktura a náročnost na data, čas a finance. Kvůli tomu dává řada autorů stále přednost modelu I-O.

Do budoucna lze očekávat vznik dalších modelů, přičemž se jejich konstrukce bude pohybovat někde mezi I-O a CGE. Stále více bude kladen důraz na jejich praktickou použitelnost a efektivnost jejich výstavby. V případě velkých nadnárodních akcí lze očekávat, že budou vznikat individuální a stále sofistikovanější modely.

Literatura

- [1] BRIASSOULIS, H. Methodological issues: Tourism input-output analysis. *Annals of Tourism Research*, 1991, vol. 18, no. 3, pp. 485-495. ISSN 0160-7383.
- [2] BTR - BUREAU OF TOURISM RESEARCH. *Valuing Tourism: Methods and Techniques*. Edited by Kristine Corcoran, Alison Allcock, Tom Frost, Leanne Johnson, Australia, 1999. ISBN 0 642 28511 X.

- [3] CARLSEN, J. Chapter 16: The economics and evaluation of festivals and events. *Festival and events management: an international arts and culture perspective*, 2004. p. 246-259, ISSN: 075065872X.
- [4] CROMPTON, J. L., LEE S., SHUSTER, T. J. A Guide for Undertaking Economic Impact Studies: The Springfest Example. *Journal of Travel Research*, 2001, vol. 40, no. 1, p. 79-87. DOI: 10.1177/004728750104000110.
- [5] DWYER, L., FORSYTH, P., SPURR, R. (2003): Evaluating tourism's economic effects: new and old approaches. *Tourism Management*, 2003, vol 25, pp. 307-317. Doi:10.1016/S0261-5177(03)00131-6.
- [6] DWYER, L., FORSYTH, P., SPURR, R. Estimating the Impacts of Special Events on an Economy. *Journal of Travel Research*, 2005, vol. 43, p. 351-359, DOI: 10.1177/0047287505274648.
- [7] DWYER, L., FORSYTH, P., SPURR, R. Assessing the Economic Impacts of Events: A Computable General Equilibrium Approach. *Journal of Travel Research*, 2006, vol. 45, no. 1, pp. 59-66. DOI: 10.1177/0047287506288907.
- [8] DWYER, L., FORSYTH, P. Public Sector Support for Special Events. *Eastern Economic Journal*, 2009, vol. 35, pp. 481-499. DOI: 10.1057/eej.2009.31.
- [9] ENNEW, CH. *Understanding the economic impact of tourism*. Lecture, Christel DeHaan Tourism and Travel Research Institute, 2003. pp. 463-6.
- [10] FLETCHER, J. Input-output analysis. In S. Witt & L. Moutinho: *Tourism Marketing and Management Handbook (2nd Ed)*, Prentice-Hall International, 1994. p. 480-484. ISBN 0-1392-3384-9.
- [11] GETZ, D. Event tourism: Definition, evolution, and research. *Tourism Management*, 2008, vol. 29, issue 3, p. 403-428, <http://dx.doi.org/10.1016/j.tourman.2007.07.017>.
- [12] JANECZKO, B., MULES, T., RITCHIE, B. *Estimating the Economic Impacts of Festivals and Events: A Research Guide*. The Cooperative Research Centre for Sustainable Tourism, 2002. ISBN 1-876685-35-2.
- [13] LI, G., SONG, H., & WITT, S. Recent Developments in Econometric Modeling and Forecasting. *Journal of Travel Research*, 2005, 44(1), 82-99. doi: 10.1177/0047287505276594.
- [14] OFFICE FOR NATIONAL STATISTICS. *Measuring Tourism Locally: Event Analysis and Evaluation*. Edited by Dominic Webber, Eddie Smith, Sean White, 2011.
- [15] POLO, C., VALLE, E. Chapter 8: Estimating Tourism Impacts Using Input–Output and SAM Models in the Balearic Islands. *Advances in Tourism Economics: New Developments* (Matias, A., et al.), 2009. DOI 10.1007/978-3-7908-2124-6_8
- [16] SONG, H., DWYER, L., LI, G., CAO, Z. Tourism economics research: A review and assessment. *Annals of Tourism Research*, 2012, 39(3), 1653-1682. DOI: 10.1016/j.annals.2012.05.023.
- [17] STYNES, D. J. *Economic Impacts of Tourism: A Handbook for Tourism Professionals*. Illinois Bureau of Tourism, Illinois Department of Commerce and Community Affairs, 1997.
- [18] STYNES, D. J. *Approaches to Estimating the Economic Impacts of Tourism; Some Examples*. Department of Park, Recreation and Tourism Resources, Michigan State University, 1999. studijní text.
- [19] SURUGIU, C. The Economic Impact of Tourism: An Input-Output Analysis. *Romanian Journal of Economics*, 2009, p. 142-161.
- [20] ŠAUER, M. Ekonomické aspekty cestovního ruchu – současné směřování výzkumu. *Czech Journal of Tourism*, 2012, č. 1, s. 53 – 70, ISSN 1805-3580.
- [21] TYRRELL, J. T., JOHNSTON, R. J. A Framework for Assessing Direct Economic Impacts of Tourist Events Distinguishing Origins, Destinations, and Causes of Expenditures. *Journal of Travel Research*, 2001, vol. 40, no. 1, p. 94-100. DOI: 10.1177/004728750104000112.
- [22] WEED, M. Progress in sports tourism research? A meta-review and exploration of futures. *Tourism Management*, 2009, Vol. 30, Issue 5, October 2009, Pages 615-628, ISSN 0261-5177, 10.1016/j.tourman.2009.02.002.

Příspěvek byl zpracován za podpory specifického výzkumu MUNI/A/0749/2012: Ekonomické přínosy cestovního ruchu pro regionální a lokální ekonomiku.

Příloha

Tab. č.1: Přehled nejcitovanějších článků v oblasti akcí cestovního ruchu

Název článku	Autoři	Časopis	Rok	Počet citací
Event tourism: Definition, evolution, and research	Donald Getz	Tourism Management	2008	112
Evaluating tourism's economic effects - new and old approaches	Larry Dwyer, Peter Forsyth, Ray Spurr	Tourism Management	2004	90
ESTIMATING ECONOMIC IMPACTS FROM TOURISM	Deying Zhou	Annals of Tourism Research	1997	80
Critical reflections on the economic impact assessment of a mega-event - the case of 2002 FIFA World Cup	Choong-Ki Lee, Tracy Taylor	Tourism Management	2005	71
The Impact of Cultural Events on City Image: Rotterdam, Cultural Capital of Europe 2001	Greg Richards , Julie Wilson	Urban Studies	2004	70
A Guide for Undertaking Economic Impact Studies The Springfest Example	John L. Crompton, Seokho Lee, Thomas J. Shuster	Journal of Travel Research	2001	68
An applied general equilibrium analysis of the economic effects of tourism in a quite small, quite open economy	Philip D. Adams, Brian R. Parmenter	Applied Economics	1995	57
ESTIMATING THE ECONOMIC IMPACTS OF TOURISM	John E. Wagner	Annals of Tourism Research	1997	54
Jazz Festival Visitors and Their Expenditures: Linking Spending Patterns to Musical Interest	Christer Thrane	Journal of Travel Research	2002	54
Estimating the Multiplier Effects of Tourism Expenditures on a Local Economy through a Regional Input-Output Model	Douglas C. Frechtling, Endre Horváth	Journal of Travel Research	1999	52
A Framework for Assessing Direct Economic Impacts of Tourist Events Distinguishing Origins, Destinations, and Causes of Expenditures	Timothy J. Tyrrell, Robert J. Johnston	Journal of Travel Research	2001	51
METHODOLOGICAL ISSUES TOURISM I-O ANALYSIS	Helen Briassoulis	Annals of Tourism Research	1991	40
LOCAL ECONOMIC IMPACTS - The British Open	Ayele Gelan	Annals of Tourism Research	2003	39
Estimating the Impacts of Special Events on an Economy	Larry Dwyer, Peter Forsyth , Ray Spurr	Journal of Travel Research	2005	37

Pramen: vlastní šetření